

Sygn. akt V ACa 344/18

V ACz 392/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 września 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach V Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Wiesława Namirska (spr.)
Sędziowie:	SA Grzegorz Misina SA Irena Piotrowska

po rozpoznaniu w dniu 21 września 2020 r. w Katowicach

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa M.G. (1)

przeciwko Skarbowi Państwa – Dyrektorowi Aresztu Śledczego w (...)

o odszkodowanie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 7 czerwca 2018 r., sygn. akt I C 269/17

oraz

na skutek zażalenia pozwanego

na postanowienie w przedmiocie kosztów procesu zawarte w punkcie drugim

wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 7 czerwca 2018 r., sygn. akt I C 269/17

1. odrzuca apelację w zakresie dotyczącym kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi przez pełnomocnika z urzędu;
2. oddala apelację w pozostałym zakresie;
3. zasądza od powoda M. G. (1) na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;

4. przyznaje adwokat E. Ł. od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Gliwicach kwotę 147,60 złotych (sto czterdzieści siedem złotych i sześćdziesiąt groszy), w tym 27,60 złotych (dwadzieścia siedem złotych i sześćdziesiąt groszy) podatku od towarów i usług, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym;

5. oddala zażalenie;

6. zasądza od pozwanego Skarbu Państwa – Dyrektora Aresztu Śledczego w (...) na rzecz powoda M. G. (1) kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem kosztów postępowania zażaleniowego.

SSA Irena Piotrowska	SSA Wiesława Namirska	SSA Grzegorz Misina
----------------------	-----------------------	---------------------

Sygn. akt V ACa 344/18

UZASADNIENIE

punktów 1-4 wyroku, zawierających rozstrzygnięcie w przedmiocie apelacji powoda

Powód M. G. (1) domagał się zasądzenia od Skarbu Państwa - Dyrektora Aresztu Śledczego w (...) kwoty 100.000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od daty doręczenia pozwu, a nadto przyznania na rzecz pełnomocnika powoda zwrotu kosztów pomocy świadczonej z urzędu. Dochodzona pozwem kwota stanowi zadośćuczynienie za krzywdę związaną z pozbawieniem powoda przysługujących mu ustawowo uprawnień do widzeń z czło nkami rodziny, które to uprawnienie w ocenie powoda zostało celowo naruszone w dniu 5 lutego 2017 r.

Pozwany Skarb Państwa - Dyrektor Aresztu Śledczego w(...) wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie na jego rzecz od powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy w Gliwicach wyrokiem z dnia 7 czerwca 2018 r. oddalił powództwo (punkt 1) oraz odstąpił od obciążenia powoda kosztami procesu (punkt 2).

Sąd Okręgowy ustalił, że w okresie od 19 października 2013 r. do 22 czerwca 2017 r. powód przebywał w Areszcie Śledczym w (...), gdzie odbywał karę pozbawienia wolności. W dniu 3 lutego 2017 r. powód zwrócił się do Dyrektora Aresztu Śledczego z prośbą o umożliwienie mu widzenia z trzema dorosłymi osobami wraz z dziećmi, tj. ze swoją żoną i dziećmi oraz z siostrą i szwagrem. Otrzymał informację o pozytywnym rozpatrzeniu jego wniosku. W zaplanowanym dniu widzenia, tj. 5 lutego 2017 r., przed bramą Aresztu Śledczego w (...)stawiła się jego żona z dziećmi, siostra i szwagier. W tym dniu widzenie z powodem odbyła jedynie żona powoda wraz z dziećmi. Tymczasem siostra powoda wraz z jej mężem, którzy na widzenie przyjechali z miejscowości oddalonej o około 260 km, nie zostali wpuszczeni przez funkcjonariusza, który pełnił służbę przy bramie, z uwagi na to, że nie zostali wpisani na listę osób uprawnionych do widzenia. Tego samego dnia powód starał się wyjaśnić zaistniałą sytuację z dowódcą zmiany i oficerem dyżurnym, którzy wyrazili zdziwienie z powodu uniemożliwienia wejścia siostry i jej męża. Dowódca zmiany ostatecznie poinformował powoda, że może zadzwonić do siostry i poinformować ją o możliwości ponownego przyjazdu wraz z mężem. Jednakże z uwagi na to, że siostra miała już inne plany, nie mogła przyjść ponownie, zatem widzenie tego dnia nie odbyło się. Następnego dnia, pomimo że powód nie wypełniał żadnych dodatkowych formularzy, siostra i szwagier zostali wpuszczeni na widzenie, które trwało około godziny i w trakcie którego powód przekazał siostrze zabawki wykonane dla siostrzenicy. Nie odbyło się natomiast widzenie powoda z wujkiem, który tego dnia był zapisany na widzenie. Zdaniem powoda wujek ustąpił miejsca siostrze i szwagrowi. Sąd Okręgowy ustalił nadto, że powód, będąc przyjmowany do jednostki, wypełnił formularz, w którym zgłosił osoby uprawnione do widzenia, a wśród tych osób była wskazana siostra powoda i jej mąż. Składając natomiast prośbę pisemną do Dyrektora

o zgodę na widzenia nie wypełniał dodatkowo formularza wskazującego dane osób, które miały odbyć widzenia, uznając, że Areszt już dysponuje przedmiotowymi danymi. Nikt nie poinformował go o konieczności uzupełnienia takich danych i złożenia dodatkowo formularza.

W świetle ustaleń poczynionych przez Sąd I instancji, powód ma bardzo dobre relacje z siostrą i szwagrem, nie widział ich przez okres dwóch lat i ich wizyta miała dla niego znaczenie emocjonalne, oczekiwał tej wizyty i cieszył się na spotkanie z rodziną. Fakt niewpuszczenia tych osób na umówiony termin widzenia był dla powoda przykry, powód był tym zdenerwowany, uważa że zostało naruszone jego prawo do widzenia z rodziną.

Powyższych ustaleń dokonał Sąd Okręgowy w oparciu o zaoferowane przez strony dowody z dokumentu – pisma Dyrektora Aresztu Śledczego w (...) oraz z zeznań powoda M. G. (1), zeznań osoby upoważnionej ze strony pozwanej, a także zeznań świadków M. G. i M. G. (3). Sąd Okręgowy uznał za zbędny dowód z zeznań świadków M. B. i P. B., bowiem fakt niewpuszczenia tych osób w dniu 5 lutego 2017 r. jest bezsporny, a nadto strona pozwana nie kwestionowała dobrych relacji powoda z siostrą i jej mężem. Nadto oddalony został wniosek powoda o zwrócenie się do Aresztu Śledczego w (...) o dołączenie dokumentów, a to wobec faktu, że strona pozwana nie zaprzeczyła wprost okolicznościom, na które powołano powyższe dowody, Sąd Okręgowy uznał przeprowadzenie dowodu w tym zakresie za zbędne.

Odnosząc powyższe ustalenia stanu faktycznego pod obowiązujące przepisy prawa, które miały zastosowanie do roszczeń powoda, Sąd Okręgowy uznał żądanie pozwu za nieuzasadnione.

Zdaniem Sądu Okręgowego w rozpoznawanej sprawie brak było podstaw do zastosowania ochrony prawnej przewidzianej w art. 24 i 448 k.c. W ocenie Sądu I instancji w okolicznościach niniejszej sprawy nie sposób uznać, że doszło do naruszenia dóbr osobistych w postaci prawa powoda do kontaktu z rodziną w ramach widzeń, które to uprawnienie przewidziane jest w kodeksie karnym wykonawczym. Sąd Okręgowy podkreślił, że powód korzystał ze swojego uprawnienia, bowiem był systematycznie odwiedzany przez członków rodziny. Jednocześnie wskazał, że w odniesieniu do widzenia zaplanowanego na dzień 5 lutego 2017 r., powód uzyskał zgodę Dyrektora Aresztu Śledczego na odwiedzin siostry i szwagra w tym samym dniu, w którym złożył wniosek. Prawdopodobnie na skutek przeoczenia lub błędu po stronie pozwanego, siostra i szwagier nie zostali wpuszczeni w dniu 5 lutego 2017 r. na widzenia z powodu nieumieszczenia ich na liście osób uprawnionych do wizyty, tym niemniej jeszcze tego samego dnia dowódca zmiany poinformował powoda, że siostra może wrócić i zostanie wpuszczona. Nie mogła tego uczynić z przyczyn tkwiących po jej stronie, co – w ocenie Sądu Okręgowego - w żadnym wypadku nie obciąża pozwanego. Nadto Sąd I instancji podkreślił, że następnego dnia, bez konieczności składania dalszych formularzy, umożliwiono powodowi kontakt z rodziną. Dalej zważył Sąd Okręgowy, że - nie kwestionując tego, że przedmiotowa sytuacja mogła być dla powoda przykra i stresująca - w świetle koncepcji obiektywnej naruszenia dobra osobistego, w ustalonych okolicznościach sprawy nie sposób uznać, aby dobra osobiste powoda zostały naruszone.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na zasadzie art. 102 k.p.c.

Postanowieniem z dnia 17 sierpnia 2018 r. Sąd Okręgowy uzupełnił wydany w sprawie wyrok w ten sposób, że przyznał adw. E. Ł. wynagrodzenie w wysokości 4.428 zł, w tym z tytułu podatku VAT kwotę 828 zł, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej powodowi z urzędu.

O kosztach ustanowionego dla powoda pełnomocnika z urzędu orzeczono po myśli § 8 pkt. 6 oraz § 4 ust. 3 i 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód M. G. (1), który zaskarżył wyrok w części oddalającej powództwo (w zakresie punktu 1 wyroku) oraz w części, w jakiej Sąd I instancji nie przyznał od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika powoda ustanowionego z urzędu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu przed Sądem I instancji. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj.:

1) art. 24 § 1 w związku z art. 448 k.c. poprzez ich niezastosowanie z uwagi na przekonanie Sądu, że nie doszło do naruszenia dóbr osobistych w postaci prawa powoda do kontaktu z rodziną w ramach widzeń, a zatem nie zachodzą przesłanki do zasądzenia zadośćuczynienia z art. 448 k.c., podczas gdy w przedmiotowej sprawie na skutek działania pozwanego, polegającego na niewpuszczeniu siostry i szwagra powoda na teren Aresztu Śledczego w (...) w dniu 5 lutego 2017 r. celem odbycia widzenia powoda z tymi osobami, doszło do naruszenia dobra osobistego w postaci prawa powoda do kontaktu z rodziną w ramach widzeń, które to uprawnienie jest przewidziane w kodeksie karnym wykonawczym, co z kolei stanowi przesłankę do zasądzenia zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c.;

2) art. 108 § 1 k.p.c. w związku z art. 29 ust. 1 Prawa o adwokaturze, a także § 2, § 4 oraz § 14 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu, poprzez zaniechanie orzeczenia o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu, podczas gdy orzeczenie w tym przedmiocie jest obowiązkiem sądu, który winien zamieścić to postanowienie w orzeczeniu kończącym postępowanie w danej instancji.

Podnosząc powyższe zarzuty powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie na jego rzecz kwoty 100.000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia doręczenia pozwu, a ewentualnie – na wypadek stwierdzenia nierozpoznania istoty sprawy bądź stwierdzenia konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości – o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji. Jednocześnie na wypadek nieuwzględnienia apelacji, powód wniósł o nieobciążanie go obowiązkiem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu odwoławczym na podstawie art. 102 k.p.c.

Ustanowiony dla powoda pełnomocnik z urzędu wniósł o zasądzenie kosztów świadczonej pomocy prawnej z urzędu według norm przepisanych, oświadczając jednocześnie, że koszty te nie zostały do tej pory uiszczzonej w całości, ani części.

Pozwany w odpowiedzi na apelację wniósł o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie od powoda kosztów postępowania według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Sprawa została rozpoznana na posiedzeniu niejawnym na podstawie art. 15zsz³ ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. poz. 374 ze zm.).

Apelacja powoda nie zasługiwała na uwzględnienie.

Powód dochodził zapłaty zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych w postaci kontaktów z rodziną. Bezprawnego działania pozwanego Dyrektora Aresztu Śledczego upatrywał w niewpuszczeniu jego siostry i szwagra na zaplanowane widzenie w dniu 5 lutego 2017 r.

Zważyć należy, że dobro osobiste w ujęciu art. 23 k.c. jest prawem bezwzględny, związanym z określoną osobą i łączy się z niemajątkowymi i indywidualnymi wartościami świata uczuć. Ochrona dóbr osobistych na podstawie art. 24 k.c. związana jest z zapewnieniem bezpieczeństwa przed naruszeniem tych wartości. Przesłanką ochrony dóbr osobistych jest ich naruszenie lub powstanie groźby naruszenia, oraz bezprawność działania sprawcy naruszenia. Pierwszą z tych przesłanek musi wykazać powód jako podmiot żądający ochrony (art. 6 k.c. w związku z art. 232 k.p.c.), natomiast ciężar wykazania, że określone zachowanie nie może być uznane za bezprawne spoczywa na pozwanym jako na naruszcycielu cudzego dobra, wskutek wynikającego z art. 24 k.c. domniemania bezprawności działania naruszcyciela.

W sprawie, w której roszczenie oparte jest na zarzucie naruszenia dóbr osobistych, sąd ocenia w pierwszej kolejności, czy doszło do naruszenia określonych dóbr osobistych powoda. Powód zatem powinien wskazać, jakie jego dobro osobiste zostało naruszone, a ocenie sądu podlega, czy dobro to jest dobrem osobistym w rozumieniu art. 23 k.c. oraz czy rzeczywiście zostało naruszone przez określone działanie lub zaniechanie pozwanego. Dopiero w razie

pozytywnego przesądzenia tych kwestii, konieczne jest podjęcie dalszych badań, w tym bezprawności działania, objętej domniemaniem prawnym, które powinien obalić pozwany.

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy zasadnie uznał, że nie doszło do naruszenia dobra osobistego powoda, a zatem brak było podstaw uwzględnienia żądania powoda, znajdującego oparcie w dyspozycji art. 23 w związku z art. 24 § 1 i art. 448 k.c.

W judykaturze nie budzi wątpliwości, że prawo do życia rodzinnego stanowi dobro osobiste członków rodziny i podlega ochronie na podstawie art. 23 i 24 k.c. W tak sformułowanym pojęciu tego dobra mieści się prawo do utrzymywania osobistych kontaktów z poszczególnymi członkami rodziny, będące wyrazem więzi rodzinnych. Wskazane dobro osobiste, podobnie jak inne wartości wymienione w treści art. 23 k.c., jest nierozzerwalnie związane z istotą osoby fizycznej, jako podmiotu prawa. W każdym człowieku tkwi bowiem prawo do więzi rodzinnych z najbliższymi. Do powstania tego dobra osobistego nie jest wystarczające posiadanie bliskich, lecz nawiązanie silnej więzi z tymi osobami, do której wystąpienia zwykle niezbędne jest wspólne doświadczenie życia rodzinnego, jak również świadomość istnienia takiej więzi oraz wola jej zachowania na przyszłość.

Odnosząc się do wskazanego przez powoda zdarzenia z dnia 5 lutego 2017 r., mającego stanowić naruszenie jego dóbr osobistych, wskazać należy, że uchybienie ze strony pozwanego związane z niewpuszczeniem na widzenie siostry i szwagra powoda, miało charakter incydentalny. Już w tym samym dniu, po zgłoszeniu problemu oraz po omówieniu zaistniałej sytuacji, dowódca zmiany poinformował powoda o możliwości odbycia przedmiotowego widzenia. Widzenie ostatecznie nie odbyło się 5 lutego 2017 r., gdyż siostra powoda miała inne plany i nie mogła ponownie przyjść do Aresztu Śledczego. Powód spotkał się z siostrą i szwagrem następnego dnia, bez konieczności podejmowania przez powoda jakichkolwiek dodatkowych czynności. Widzenie trwało około godziny, a powód przekazał siostrze prezent dla siostrzenicy. Podkreślić należy, że – poza powyższym zdarzeniem – kontakty powoda z rodziną w trakcie przebywania w Areszcie Śledczym w (...) odbywały się w sposób niezakłócony. Nie można jednocześnie pominąć, że z uwagi na sam fakt pozbawienia powoda wolności i przebywania w areszcie śledczym, jego uprawnienie do kontaktów z innymi osobami, w tym do kontaktów z rodziną, było w istocie ograniczone, bowiem ich realizacja musiała podlegać stosownym obostrzeniom.

Zarzuty apelacji dotyczące naruszenia art. 24 § 1 w związku z art. 448 k.c., w kontekście argumentów Sądu I instancji, nie zasługują na aprobatę. Ponieważ dla istnienia dobra osobistego i uznania, że doszło do jego naruszenia, znaczenie mają oceny społeczne czyli analiza z punktu widzenia rozsądnego człowieka, a nie subiektywne przekonanie zainteresowanego, słuszne było zatem stanowisko Sądu Okręgowego, że do ich naruszenia u powoda nie doszło. W świetle powyższego powództwo zasadnie zostało oddalone.

W tej sytuacji Sąd Apelacyjny uznał, że zarzuty apelacji odnoszące się do rozstrzygnięcia co do istoty sprawy są bezzasadne, stąd w zakresie tym apelacja podlega oddaleniu w myśl art. 385 k.p.c.

Apelacja powoda, jako niedopuszczalna, podlegała odrzuceniu w zakresie obejmującym zaskarżenie wyroku w części, w jakiej Sąd I instancji nie przyznał na rzecz pełnomocnika kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu.

Zważenia wymaga, że wynagrodzenie pełnomocnika ustanowionego z urzędu stanowi odrębny składnik kosztów procesu (art. 98 § 3 k.p.c.), o którym sąd – zgodnie z art. 108 § 1 k.p.c. – powinien rozstrzygnąć w każdym orzeczeniu kończącym sprawę w instancji. Podmiotem uprawnionym do zaskarżenia rozstrzygnięcia w tym zakresie jest wyłącznie pełnomocnik ustanowiony przez sąd. W przypadku bowiem, gdy koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu ponosi Skarb Państwa, strona nie ma żadnego interesu w kwestionowaniu orzeczenia w przedmiocie zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, a jedynym zainteresowanym we wniesieniu zażalenia pozostaje pełnomocnik (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2009 roku, III CZP 36/09; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2012 roku, III CZP 2/12).

Z tej przyczyny apelacja powoda we wskazanym zakresie, na podstawie art. 373 k.p.c., podlega odrzuceniu.

O kosztach postępowania apelacyjnych orzeczono w myśl art. 98 k.p.c., obciążając nimi w całości stronę powodową, jako stronę przegrywającą. W tym przypadku Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do zastosowania art. 102 k.p.c. Przyjmując, że zasadniczym celem instytucji zwolnienia od kosztów sądowych i przyznania pełnomocnika z urzędu jest zagwarantowanie stronie prawa dostępu do sądu, nie należy jednak tracić z pola widzenia tego, że strona postępowania podejmując decyzję o dalszym prowadzeniu sprawy związaną z zaskarżeniem niekorzystnego dla siebie wyroku Sądu pierwszej instancji, powinna uwzględnić możliwość ponoszenia konsekwencji procesowych w postaci obowiązku zwrotu kosztów poniesionych przez stronę przeciwną, tym bardziej gdy znane już było rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji.

Powód został zobowiązany do uiszczenia na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym (art. 98, art. 99 k.p.c. i art. 32 ust. 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, j.t. Dz.U. z 2020 r. poz. 762, oraz § 8 ust. 1 pkt 26 i § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, Dz. U. poz. 1800). Koszty procesu, obejmujące wynagrodzenie radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, zostały w tej sprawie określone w oparciu o § 8 ust. 1 pkt 26 powołanego rozporządzenia, określający wysokość stawki minimalnej w sprawie o odszkodowanie lub o zadośćuczynienie związane z warunkami wykonywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania, bowiem powód domagał się zadośćuczynienia właśnie w związku z warunkami tymczasowego aresztowania, których elementem było realizowanie widzeń z rodziną.

Pełnomocnikowi powoda udzielającemu pomocy prawnej z urzędu przyznano od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Gliwicach wynagrodzenie za postępowanie apelacyjne w wysokości 147,60 zł brutto. Wysokość wynagrodzenia określono w myśl § 14 ust. 1 pkt 26 w związku z § 16 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (j. t. Dz.U. z 2019 r. poz. 18).

SSA Irena Piotrowska SSA Wiesława Namirska SSA Grzegorz Misina